

Har du et valg – så skyd en kalv!

Hinderne er nøglen til en bæredygtig forvaltning. Det forudsætter en bæredygtig afskydning af hinderne. I artiklen i juni skrev vi om få kalve i rudlerne. Noget peger på, at et stort jagtligt fokus på hinder volder kvaler i forvaltningen. På den anden side er det afgørende at få skudt voksne hundyr. Dels for at få balanceret kønsforholdet og dels for at sikre en opbremsning i tilvæksten.

Tekst og illustration: Mads Flinterup **Foto:** Troels Romby Larsen

NATUR/VILDTFORVALTNING: Hinden fører smaldyret (sidste års kalv) og kalven fra indeværende sæson. Herved videregiver hinden sine erfaringer til de næste generationer. Hind, smaldyr og kalv er en familierudel. Sådanne familierudler kan over et par generationer vokse sig større. Der er en øvre grænse for, hvor store sådanne familierudler bliver. Når man oplever meget store rudler, er det et udtryk for et fænomen, som langt overstiger familierudler. Sådanne storrudler er dannet af flere familierudler og andre krondyr, som opholder sig sammen. Årsagen hertil kan være, at de blot søger føde samme sted. Oftest opstår disse storrudler som modreaktion til en trussel. Om rudeldynamik i øvrigt henvises til *Jæger 9/2010 s. 110-113*.

Noget kunne dog tyde på, at større rudler også kan opstå, når familierudlen helt eller delvist ødelægges. Herved overlades de unge og uerfarne dyr til at gøre sig deres egne erfaringer. Sådanne førerløse kalve og smalhinder vil formentligt kunne slå sig sammen med andre unge dyr, som også mangler føring. Herved opstår større og større rudler, som mangler familierudlens instinkt for at bryde ud af større rudler. En overdreven afskydning af førende hinder vil give mange unge uerfarne dyr i bestanden. Dette kan give unødige store rudler med ikke-hensigtsmæssig adfærd. Sådanne rudler er udtryk for en forkert forvaltning og vil alt andet lige medføre unødige markskader.

Realiseret afskydning

Allerede i Hjortevildtoversigten 2015 (Jæger 9/2015 s. 65) blev det påpeget, at der lokalt blev skudt relativt flere hinder end kalve. Ser vi på den opgørelse af afskydningen, som den vestjyske hjortevildtgruppe har foretaget i tælleområdet Gl. Ulfborg, har forholdet mellem nedlagte hinder og kalve i perioden 2007/08 til 2017/18 ligget mellem 1,5 og 2,0. Ser vi på udbyttet på stats- og privatejede arealer, er tendensen den samme. Ser vi isoleret på afskydningen af kronvildt på de arealer, som blev administreret af Naturstyrelsen Midtjylland i perioden 2017/18-2018/19, er der nedlagt to hinder pr. kalv. Det er helt generelt, at der er en større jagtlig efterstræbelse af hinder end kalve i egne, hvor bestanden giver anledning til konflikt med jordbruget. Det har ganske enkelt været italesat som det rette middel til at reducere skader.

Udover at det har været italesat som rigtigt, er det også nemt at skyde hinder fremfor kalve. Alle kalve har en hind, ikke alle hinder har en kalv. Alene derfor vil der være flere hinder i en bestand end kalve. Det er således nemt, fordi de er flest. Der er også noget psykologisk tillokkende ved at skyde efter et større mål end et lille. Sidst men ikke mindst gør hindernes adfærd, at de bliver det letteste bytte. Når en rudel bevæger sig væk fra en forstyrrelse, eller blot ud på et fødesøgningsareal, vil den i reglen være ført an af en erfaren hind. Denne hind er således det første dyr, som træder ud. Dertil kommer, at hinden ofte står og sikrer for at vurdere den videre færdsel. Her bliver hun det nemme mål, idet hun står stille og isoleret foran rudlen til frit skud.

Som et forsvar for en overvægt af hinder i udbyttet bruges ofte argumentet, at skyder man en hind, tager man to dyr ud af næste årsbestand. Skyder man derimod en kalv, tager man kun ét dyr ud. Det er dog tvivlsomt, om en ukritisk afskydning af hinder giver en langsigtet løsning af jordbrugets skadesproblematik.

” At skyde hinder væk fra kalve er ikke godt jægerhåndværk og strider direkte mod de ønsker, der er til forvaltningen af kronvildt i Danmark ”

Torben Schultz Jensen, formand for DJ's hjortevildtudvalg.

Adfærd vigtigere end bestandsstørrelse

Vildt kan nu engang kun forvolde skade, der, hvor det er. Eventuel skadesvirkning afhænger af, på hvilke arealer det søger føde. Der er således mange arealer i Danmark, hvor øget græsning med kron dyr vil være befordrende for eksempelvis biodiversiteten. Mange lodsejere har også udlagt fødesøgningsarealer til hjortevildtet, og på disse gør vildtet pr. definition ikke skade.

Omvendt kan få dyr lave voldsom skade, hvis de opholder sig i højværdiafgrøder. Der er derfor ikke nogen entydig sammenhæng mellem bestandsstørrelse og skadesomfang. Derimod er det dyrenes adfærd, der udløser skaden. Kron dyrenes adfærd bestemmes i første omgang af den erfarne hind. Ved hjælp af hendes tillærte erfaringer fører hun rudlen så sikkert som muligt igennem året og landskabet. Flere studier med GPS-mærkede kron dyr fra tysksprogede lande viser entydigt, hvorledes hinder tilpasser deres landskabelige adfærd til de erfaringer, de har gjort sig gennem livet. Disse erfaringer giver hinden videre til sine kalve gennem hele livet.

Hvis hinden bortskydes fra kalven, får kalven ikke på >

Før en hind nedlægges, kan ingen vide sig sikker på, om hun fører kalv eller ej. Men på den forendte hind lader dette sig nemt afgøre ved at se på yveret. Her er en hind, som aldrig har haft en kalv. Yveret har derfor ikke været pattet op.

Denne hind er blevet skudt væk fra sin kalv. Yveret er med store dievorter og mælkekirtlerne er spændt. Hvis det gennemskæres, vil mælken flyde fra kirtelvævet.

Da dievorterne er store, men kirtelvævet er ikke opsvulmet, har denne hind tidligere haft kalv. Det ses endvidere på parasitterne, at yveret ikke har været aktivt pattet i et stykke tid. Tabet af kalven har været af ældre dato. Alle fotos: Mads Flinterup.

➤ samme måde tillært sig hindens adfærd. Herved bliver kalven overladt til at gøre sig sine egne erfaringer. Kalven slår sig formentligt sammen med andre unge uerfarne dyr, og sammen danner de over tid større rudler end ellers. Endvidere har disse rudler ikke samme adfærd, som man typisk vil opleve fra en familierudel. Således kan disse ungdyrs rudler holde sammen længere end naturligt. Store rudler kan kun få dækket deres fødebehov på store arealer med stort fødeudbud. Sådanne arealer er i reglen landmandens produktionsarealer. Herved kan bortskydning af hinder fra kalve være med til indirekte at forårsage unødige store skader.

Ønsket afskydning

Som allerede nævnt er der flest hinder i en kronvildtbestand. Dertil kommer andelen af smalhinder i bestanden. Der skal derfor udtages en ikke uvæsentlig del hinder af bestanden, hvis bestanden skal holdes status quo, og flere, hvis den ønskes reduceret.

Det essentielle spørgsmål er så, hvilke hinder man så skal skyde? Ser vi på figur 1, ser vi bestandsudviklingen over otte år for én hindkalv. Når et dyr nedlægges, elimineres de kasser, som ligger til højre i figuren. Udfordringen ved at nedlægge kalve er, at entydig kønsvurdering af levende kalve meget ofte er noget nær umuligt i en jagtsituation. Netop derfor fokuseres der ofte på det rigtige i at nedlægge smalhinder. Problemet er her, at smalhinder er overordentligt vanskelige at identificere i større rudler. Som det blev vist i Hjortevildtoversigten 2017 (Jæger 9/2017 s. 48), kan smalhinder ikke identificeres alene via deres vægt. Den bestandsantalsmæssige effekt af at nedlægge hinder er klar.

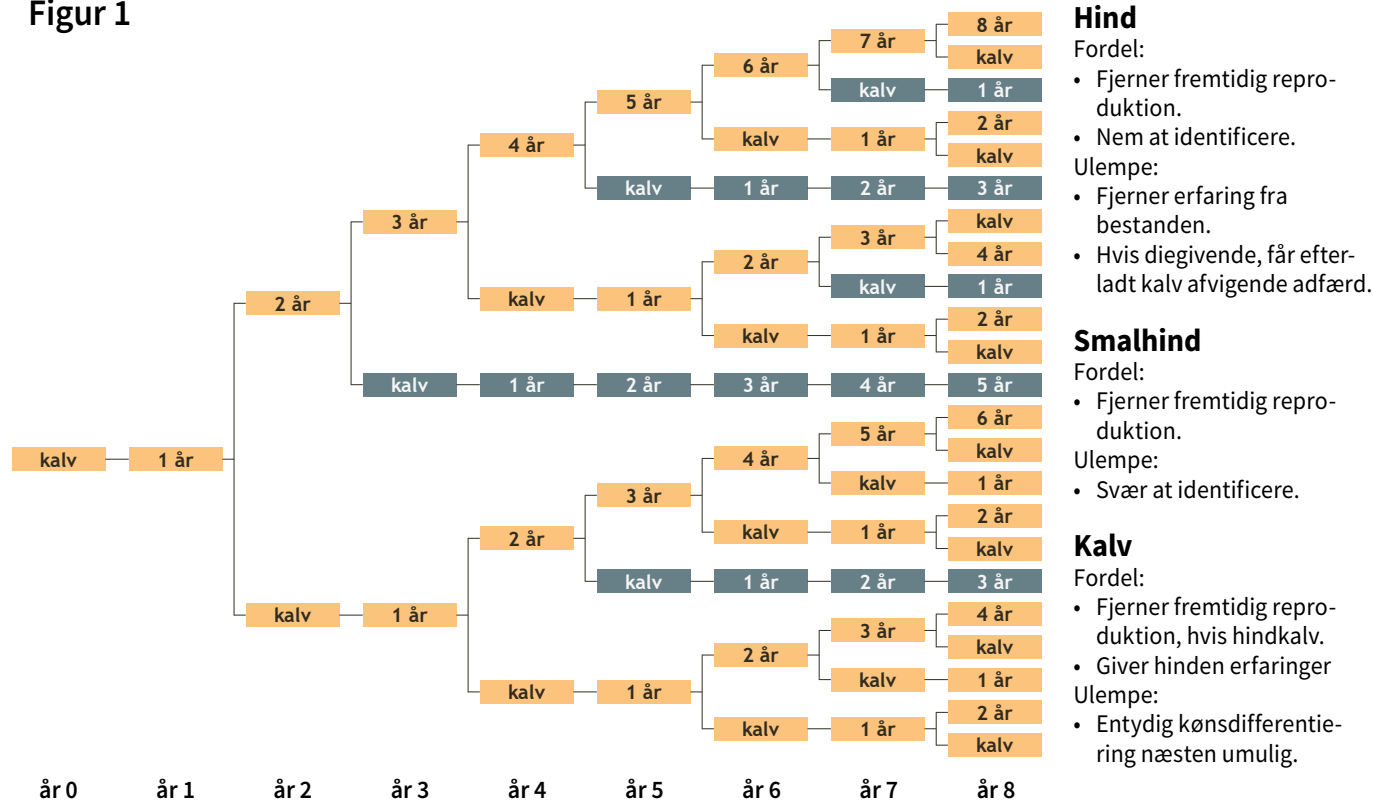
De voksne hinder er relativt enkle at identificere i større rudler. Det er dog et problem, hvis hinden skydes bort fra sin kalv. Herved vil kalven alt andet lige få en anden adfærd end ellers. Dertil kommer det faktum, at når der skydes en hind ud af bestanden, mistes hendes erfaring i bestanden. Desto højere alder ved hinden (desto længere til højre i figuren, hun er kommet), desto mere erfaring tager man ud. Desto ældre hinden er, desto mindre fremtidig produktion begrænser man. Der er således en række bestandsmæssige konsekvenser af at afskyde hinder. Ikke alle disse konsekvenser er lige gunstige i forhold til et ønske om at have bestande med store og sunde dyr med en så naturlig adfærd som muligt.

Anbefaling til afskydning

Har du et valg, så skyd en kalv. Herved opnår hinden erfaring, endvidere sparer hun ressourcer, som ellers var gået til kalven. På den måde er hun endnu stærkere i forhold til produktion af næste års kalv.

– Kommer der hinder uden kalve, så nedlæg efter devisen: svag før stærk og ung før gammel. Herved opnår vi stærkest mulige dyr med stor erfaring. Det giver den mest bæredygtige bestand, hvilket er i både jægerens og landmændenes interesse, siger formanden for Danmarks Jægerforbunds hjortevildtudvalg, Torben Schultz Jensen, og fortsætter: – Dernæst vil jeg fastslå, at det at skyde hinder væk fra kalve ikke er godt jægerhåndværk og strider direkte mod de ønsker, der er til forvaltningen af kronvildt i Danmark.
mf@jaegerne.dk

Figur 1

Figur 1 viser den potentielle livsudvikling af en hindkalv over otte år. Hvis ikke kalven skydes i år 0, bliver den til en smalhind. Som smalhind beslås den og sætter en hindkalv i år 2. Således fortsætter bestandsudviklingen, medmindre en jæger skyder dyret, eller det på anden vis dør. Bemærk i øvrigt, at handlyrene blot bliver et år ældre, hver gang der går et år, alt imens hundlyrene bliver til stadig flere.